

ההתייחסות הסינית החדשה למזרח התיכון

מאת רועי ילינק

מבט מבס"א מס' 363

תקציר: חוט מקשר עובר בין כל ההתייחסויות הסיניות למזה"ת בשנה האחרונה: ביקור הנשיא הסיני באזור, חקיקתו של חוק חדש המאפשר לסין להתערב צבאית מחוץ לגבולותיה, והקמת פורום סיני חדש לקידום השלום במזה"ת. יש לראות בסדרת פעולות אלו מפנה בגישת הסינית המסורתית של 'אי התערבות', בגלל שינוי בתפיסה הסינית את האזור וההבנה כי נדרשת פעילות מוגברת מצד סין.

בחודש ינואר השנה, זמן קצר לפני ביקורו של נשיא סין שי ג'ינפינג במזה"ת, הוציאו הסעודים להורג את השייח' השיעי נמר באקר אל-נמר, בעוון "ניסיון לערב כוחות זרים בענייניה של הממלכה, אי-ציות לחוקי הממלכה ואחיזה בנשק...". איראן, הרואה עצמה כמנהיגת השיעים ויריבה ותיקה של ערב הסעודית גינתה בחריפות את ההוצאה להורג, והמתח התמידי השורר בין הבירות החריף באותם ימים, דבר שהעמיד את הביקור הסיני בסכנה.

לא הייתה זו הפעם הראשונה שנשיא סין מתכנן ביקור במזה"ת וזמן קצר לפני יציאתו, עומד הביקור בסכנת ביטול. באביב 2015, בשל הלחימה של ערב הסעודית נגד החות'ים, בני חסותם של האיראנים, בתימן, בוטל הביקור ונדחה לינואר 2016. השנה הסיפור הסתיים אחרת, למרות מתח שיעי-סוני הביקור התקיים והנשיא הסיני ביקר בטהרן, בריאד ובקהיר. ביטול שני של הביקור עלול היה להתפרש כזלזול באזור, ולפגוע באינטרסים הכלכליים של סין. במיוחד מאחר שמאז עלה לשלטון לפני שלוש שנים הספיק הנשיא הסיני לבקר כמעט בכל העולם מלבד במזה"ת.

למרות זאת נדמה שיש רובד עמוק יותר, בהחלטה לקיים את הביקור בתקופה של מתיחות בין שני הכוחות החזקים במפרץ - ערב הסעודית הסונית ואיראן השיעית. הייתה זו הזדמנות עבור ההנהגה הסינית להציג את התפיסה החדשה שלה הקוראת "להידבר עם כל הצדדים ולקיים מסחר עם כל המדינות". הביקור לא בוטל אבל נערכו שינויים בסדרי הביקור: המרת הביקור באיחוד האמירויות הערביות בביקור באיראן, בדגש על כך שהנשיא הסיני הוא מנהיג הראשון שמבקר באיראן לאחר הסרת הסנקציות, ובמקביל תמיכה סינית פומבית בממשלת תימן בת בריתה על ערב הסעודית במלחמתם בחות'ים בני חסותה של איראן.

אזור המפרץ המיושב בסונים ובשיעים, מספק לסין שליש מצריכת הגז שלה וחמישים ושניים אחוזים מצריכת הנפט שלה, שעתידים לפי התחזיות המקובלות להכפיל את

עצמם עד 2035. כל החרפה במאבק הסוני-שיעי והתדרדרות לעימות אלים, עלולה לפגוע באספקת הנפט והגז לסין ולשתק את הכלכלה הסינית. סיבה נוספת להתעניינותה של סין באזור קשורה ביוזמתו של נשיא סין "חגורה אחת, כביש אחד", יוזמה ששמה לה למטרה לחבר את סין בדרך הקצרה ביותר עם אירופה בין היתר דרך המזרח התיכון, במטרה להגדיל את הזמינות של שווקים נוספים לסחורות סיניות. זהו אחד הפרויקטים השאפתניים ביותר שידעה האנושות ועלותו נעמדת במאות רבות של מיליארדי דולרים. כל מאבק אלים במזה"ת עלול לפגוע קשות ביוזמה ולהוריד השקעה עצומה לטמיון. ההנהגה הסינית מבינה שאין בכוחה למנוע את האיבה העמוקה ואת הסכסוכים הפנים ערביים במזה"ת, אך יש בכוחה לשמר את המצב הקיים ולמנוע הדרדרות. נראה שהביקור הסיני דווקא בתקופת מתח ביקש לשרד זאת.

דרך נוספת שבא פועלים הסינים לשמר יציבות היא על ידי יצירת קשרים בין שני הצדדים באמצעות קידום יוזמות שיעיות-סוניות משותפות כגון צינור גז העובר באיראן ובאפגניסטן ומעניק לשתייהן אינטרס משותף שסייע במניעת האיבה ההדדית. בדרך זו פעלו הסינים גם במקומות נוספים, לדוגמה בחיבור מחוז שינג'יאנג השוכן בצפון מערב סין עם טהרן השיעית באמצעות רכבת מהירה העוברת במדינות הסוניות של מרכז אסיה, קזחסטן, אוזבקיסטן וטורקמניסטן. הסינים פעלו בכמה זירות על מנת לשכך את המתח הפנים מוסלמי במטרה לשמר את היציבות.

היבט נוסף של המדיניות הסינית החדשה במזה"ת מתבטא בחוק שעבר בדצמבר 2015, ומאפשר לצבא הסיני לבצע פעולות לוחמה בטרור מחוץ לגבולות סין, באישור של המדינה שבה מתקיימת הפעולה. חוק זה סולל בפני סין את הדרך לקחת חלק משמועתי יותר בלחימה נגד דאעש או כל ארגון אחר הפוגע ביציבות הבין-לאומית, ולא להיות רק חלק מכוחות לשמירת השלום של האו"ם. נראה שהחוק עבר על מנת לאפשר לסינים לטול חלק גדול יותר בנעשה במזה"ת, וייתכן שהחלטה זו היא מס שפתיים סיני למאמץ הבין-לאומי לשמירת היציבות העולמית.

ההכרזה של הקרן הסינית לשלום ופיתוח במזה"ת בשיתוף עם הארגון לשיתוף פעולה סיני-ערבי בדבר הקמת פורום השלום במזה"ת גם מצביעה על שינוי ועל הוצאתה לפועל של מדיניות סינית חדשה במזה"ת. צ'ין יונג מזכ"ל הקרן שעומדת מאחורי הפורום החדש, אמר כי הפורום הינו צעד בדרך למימוש ההצהרה של נשיא סין בפני מליאת הליגה הערבית ביקורו בקהיר בינואר 2016: "אנחנו צריכים להיות אלו המקדמים את השלום, ויוזמים את הפיתוח... במזה"ת". צ'י צ'יין ג'ין, קונסול סין בקהיר, הוסיף על הצהרת הנשיא ואמר כי: "השלום והפיתוח קשורים זה בזה, ומבוקשים על ידי כל הלאומים ברחבי העולם, והיוזמה ["חגורה אחת, כביש אחד"] יכולה לתרום רבות לפיתוח האזור".

כל הפעולות הסיניות בזמן האחרון, מצביעות על מפנה בגישה הסינית לאזור המזה"ת שהופך ליעד בעל חשיבות עליונה להמשך הצמיחה הסינית התלויה באנרגיה, כמו גם יעד להפגנת כוחה ויכולותיה של סין בזירה הבין-לאומית. יכולות אלו באות לידי ביטוי בעיקר ביכולת לסחור ולהיות בקשרים עם מדינות הנמצאות בסכסוך כמו איראן וערב הסעודית או ישראל והעולם הערבי. לסין גם הצעות מעשיות כגון הקמת צינור הגז האיראני-אפגני על מנת להפיג את הסכסוך בין הצדדים. נראה אם כן שסין פונה לאפיק עשייה חדש בזירה המזרח תיכונית.

רועי ילינק הוא דוקטורנט בחוג ללימודי המזה"ת באוניברסיטת בר-אילן.

סדרת הפרסומים מבט מבס"א מתפרסמת הודות לנדיבותה של משפחת גרג רוסהנדלר